

KÜÇÜK İŞLETMELERİN İŞGÜCÜ ARZINA İLİŞKİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR: SAKARYA TİCARET BORSASI'NA KAYITLI TEL SÜPÜRGE ÜRETİCİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

ARŞ. GÖR. DR. BORA YENİHAN*

ÖZET

Bu çalışma, Sakarya Ticaret Borsası'na kayıtlı tel süpürge üreticilerinin işgücü sorunlarını ortaya koyabilmek ve çözüm önerileri getirmek amacıyla, coğrafi alan olarak Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yapılmıştır. Nitel araştırma teknikleri içerisinde yer alan mülakat tekniği kullanılarak, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve kayıtlar içerik analizi ile incelenmiştir. Karşılaşılan sorun alanları yeterli sayıda eleman bulunmaması, sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği ve devlet desteğinin olmaması şeklinde üç boyuta indirgenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, tel süpürgeciğin tanıtımı ve özendirilmesi adına çırak okulları ve meslek edindirme kursları ile ortak hareket edilmesi, sosyal güvenlik primlerinin gözden geçirilmesi adına sosyal diyalog mekanizmasına işlerlik kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca, devletin tel süpürge üreticileri ve ilgili meslek örgütleri ile olan iletişimin güçlendirilmesi

için, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında çeşitli birimler oluşturulması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşgücü, İşgücü Sorunları, Emek-Yoğun Çalışma

ABSTRACT

This study was conducted geographically within the borders of Sakarya Metropolitan Municipality in order to present the problems of the broom producers registered to Sakarya Commercial Exchange and provide solutions to these problems. Among the qualitative research methods, interview technique was used and face to face interviews were made with the participants and the records were examined via content analysis. The areas of problems encountered are reduced to three dimensions as lack of employees, the extremity of the social security contributions and no support from the government. According to the results acquired, there should be cooperation with vestibule schools and vocational

* Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

courses in order to promote and encourage broom production and functionally should be provided to the social conversational mechanism in order to review social security contributions. Moreover, it has been found that various units should be created in related state institutions and organizations by the state in order to empower the communication between broom producers and related trade bodies.

Keywords: Workforce, Workforce Issues, Labor-Intensive Work

GİRİŞ

İşgücü piyasası sorunları günümüzde, işsizlik başta olmak üzere, dünya genelinde çözüm aranan ve bu konuda çeşitli çalışmalar yapılan başlı başına bir alandır. Her ne kadar işsizlik öne çıkan bir sorun gibi görünse de, sektörel ve bölgesel farklar göz önüne alındığında, farklı sorunlarla karşılaşmakta ve farklı çözümler gerekmektedir. Küçük işletmelerin ve imalatçıların işgücü sorunları büyük oranda nitelikli/niteliksiz işgücü bulma konusunda ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde kuruluşlar, özellikle 2000'li yıllardan sonra bu konuda çok ciddi çalışmalar yapmakta ve sorunun çözümüne katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. Fakat, el sanatı ve zanaat şeklinde yapılan birçok meslek dalı gereken ilgiyi görmemekte ve çeşitli zorluklarla yüz yüze kalmaktadır. Gerek işgücünden kaynaklı sorunlar gerekse de maddi boyutlu sorunlar, küçük işletmeleri ve imalatçıları ayakta durmak ve üretime devam etmek konusunda çok zorlamaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, ortaya çıkan

sorunların çözümü aşamasında, sorunları bire bir yaşayan imalatçıların da fikirlerinin alınarak, geliştirilecek çözüm süreçlerine dâhil edilmeleri faydalı olacaktır. Bu açıdan yapılan bu çalışma, Sakarya Ticaret Odası'na kayıtlı tel süpürge üreticilerinin, işgücünden kaynaklı sorunlarına yönelik fikir ve yaklaşımları üzerine kurulmaktadır. Tel süpürge üreticilerinin işgücü sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri, tel süpürge üreticilerinin düşünce ve tecrübeleri üzerinden ele alınmaktadır.

1. TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜNÜN YAPISI

Literatür incelendiğinde, işgücü için, birbirinden farklı olmakla birlikte, aynı noktalara vurgu yapan birçok tanımla karşılaşmaktadır. Erdoğan, (2013:137) işgücünü, "bir ülkede istihdamda olan, yani bir iş sahibi olanlarla işsizlerin toplamı işgücünü oluşturur" şeklinde tanımlanırken, Zaim, "Bir ülkedeki nüfusun üretici durumunda bulunan, iktisadi faaliyete katılan kısmı, yani diğer bir ifadeyle, genel nüfusun çalışmak isteyen ve çalışabilir durumda olan üretken kısmı" olarak tanımlanmaktadır (1992: 92). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ise işgücünü, "Referans dönemi içinde ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emek arzında bulunan çalışma çağındaki nüfusu kapsar. İşgücü, istihdamda olanlar ile işsizlerin toplamı olarak ifade edilmektedir." şeklinde tanımlamıştır (TÜİK, 2015).

Türkiye'de işgücünün yapısı incelendiğinde, öncelikle demografik verileri ele almak doğru bir yaklaşım olacaktır. 2014 yılı resmi adrese dayalı-

lı nüfus kayıt sistemine göre, Türkiye nüfusu 77.695.904 olarak karşımıza çıkar. Nüfusun %24'lük bölümü 15 yaş altındadır. AB üyesi ülkelerle kıyaslandığında, genç nüfusumuzun yüksekliği ortaya çıkmaktadır. Bu oran AB üyesi ülkelerde %16 seviyelerindedir (Erdogdu, 2013: 137). Türkiye'de bağımlı nüfus incelendiğinde, yaşlı bağımlı nüfus¹ oranı 2013 yılı itibari ile %11,3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK Haber Bülteni, a2014). Yine TÜİK verilerine göre, Türkiye'de genç bağımlı nüfus² oranı ise 2013 yılı itibari ile %36,3'tür (TÜİK, 2013: 19). 15 yaş ve üzerindeki nüfusa, işgücüne dâhil olan nüfusun hesaplanması ile elde edilen işgücüne katılım oranı (Ersöz, Delican ve Şahin, 2014: 2) 2013 yılı Hanehalkı İşgücü Araştırmasına göre %50,8 olarak tahmin edilmektedir. 2013 yılı itibari ile işsizlik oranı ise TÜİK verilerine göre %9,7 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK Haber Bülteni, b2014).

2. TÜRKİYE'DE KARŞILAŞILAN İŞGÜCÜ PİYASALARI SORUNLARI VE KÜÇÜK İŞLETMELER

Türkiye'de işgücü piyasası incelendiğinde karşılaşılan sorunlar içinde işsizlik ön plana çıkmaktadır. Ülkemizdeki nüfus hareketleri incelendiğinde, genel nüfus ve aktif nüfusta yaşanan artışın aynı oranda işgücü ve istihdama yansımadağı görülmektedir. Bir diğer problem ise,

düşük işgücüne katılım oranıdır. İşgücüne katılım oranının yanında, istihdama katılım oranının düşüklüğü de göze çarpmaktadır. Diğer bir açıdan baktığımızda, sanayi sektörü de işgücü piyasaları içindeki sorunlu alanlardan biri olarak görülmektedir. Sanayi sektörü içerisindeki istihdamın payı her ne kadar gelişmiş ülkeler seviyesine yakın görünse de, sanayide artan istihdamın önemli bir bölümü kayıt dışı veya düşük verimlilikte gerçekleşmektedir. Genel anlamda ele alındığında ise, kayıt dışı ve enformel sektör Türkiye işgücü piyasalarının her alanda en büyük problemlerinden birisi olarak görülmektedir (Sapanca, 2007: 10-12). Ayrıca genç ve eğitimli kesimler için işsizlik gün geçtikçe işgücü piyasalarının temel sorunlarından bir tanesi haline gelmektedir (Lordoğlu, 2006: 29-30).

Küçük ölçekli imalatçılar ve işletmeler içinse işgücü piyasalarına yönelik sorunlar farklılaşmaktadır. Yıldırım alp ve Yenihan (2014) tarafından yapılan araştırmada, Kocaeli ili, Gebze bölgesindeki küçük işletmeler ve imalatçıların sorunları arasında "işgücünden kaynaklanan sorunların" diğer bütün sorunların arasında, ilk sırada olduğu ortaya konmuştur. Bu sorunlar içinde nitelikli işgücü ve personel eksikliği ile temini başlıca sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır (Çetinyokuş, Yıldız, Dağdeviren ve Gökçen, 2007: 316-318, Yıldırım alp ve Yenihan, 2014: 236-237). Çetinkaya ve Erdoğan (2009) tarafından Sakarya'da yapılan bir çalışmada ise, küçük işletmelerin ve imalatçıların ihtiyaçlarını karşılayacak sayıda nitelikli iş-

1- Yaşlı bağımlılık oranı, çalışma çağındaki her 100 kişiye düşen yaşlı sayısıdır. Türkiye'de 2013 yılında her 100 çalışanın bakması gereken yaşlı (65 yaş ve üzeri) sayısı 11 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2013).

2- Genç bağımlılık oranı, çalışma çağındaki her 100 kişiye düşen genç (0-14 yaş grubu) sayısıdır. Türkiye'de 2013 yılında her 100 çalışanın bakması gereken genç sayısı 36 olarak gerçekleşmiştir (Erdogdu, 2013: 146).

gücü bulamadıkları, bunun en önemli sebeplerinden birinin ise, nitelikli işgücü ihtiyacını karşılayacak mesleki ve teknik eleman yetiştirecek kurumların sayısının yetersizliği olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Küçük işletmeler ve imalatçıların çalışma sistemleri incelendiğinde, çoğunlukla emek-yoğun bir çalışma içerisinde oldukları ve ürettikleri ürünlerin farklılık gösterdikleri görülmektedir. Bu açıdan ele alındığında, küçük işletmelerin ve imalatçıların nitelikli elemana olan ihtiyaçları çok daha fazladır (Akgemici, 2001: 34). Ancak, birçok bakımdan kalifiye olan elemanların maliyetleri yüksek olmakla beraber, küçük işletmelerin ve imalatçıların karşılayabileceği miktarların çok üzerine çıkmaktadır. Karşılaşılan bir diğer önemli sorun, kalifiye personelin iş yerinde tutulması sorunudur. Küçük işletmeler ve imalatçılar, büyük firmalarla kıyaslandığında daha düşük ücretlerle personel çalıştırmaktadırlar. Çalışanlar ise daha yüksek ücretli firmaları ve işleri tercih etmektedirler (Gök, 2004: 155).

Küçük işletmelerin ve imalatçıların karşılaştığı bir diğer önemli sorun da işçilik maliyetleridir. Sosyal güvenlik harcamaları ve vergiler, küçük işletmeler ve imalatçılar için işgücüne yönelik çok önemli bir maliyet problemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, Ersöz ve Sarioğlu, 2006: 234-236, KOSGEB, 2012: 7). Bununla beraber, yüksek işgücü maliyetleri nitelikli personel eksikliği olan küçük işletmeleri ve imalatçıları, istihdam yaratma sürecinde de geride bırakmaktadır. İşgücü maliyetlerinin yük-

sek olmasının temel sebeplerinden birisi, işverenlerin çalıştırdıkları işçi başına işsizlik sigortası ve sosyal sigortalar primi ödemeleridir. İşgücü düzenlemelerindeki katılık da, küçük işletmeleri ve imalatçıları zorlamaktadır. Kıdem tazminatı, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkeleri ve diğer tüm ülkeler temel alındığında, ülkemizde en yüksek seviyededir. Her ne kadar işten çıkarılma riskine karşı tasarlanmış olsa da, işletmeler için yüksek maliyete ve ekonomik dalgalanma dönemlerinde likidite problemlerine yol açmaktadır. Ayrıca, uzun çalışma süreleri de küçük işletmelerin ve imalatçıların işgücü sorunlarından biridir. Bir kıyaslama yapıldığında, Türkiye'deki çalışma süreleri birçok Avrupa ülkesine nazaran uzundur (Araştırma Raporu, 2011: 12-16). Bu durum işgörenlerin uzun çalışma süreleri karşısında geri çekilmelerine, işverenlerin ise artan ücretler yüzünden finansal sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır.

Tel süpürge üreticileri ise bu sorunlarla birlikte, mesleğin kaybolması sorunu ile de karşı karşıyadırlar. Bu durum, aslında sanayi devriminden günümüze kadar gelen bir süreci içine almaktadır. Zanaatkarlık olarak adlandırılan süpürge üreticiliği, sanayi devrimi ile zanaatkarlığın tahtından edilmesiyle birlikte, maddi kültürü üreten eski bir yaşam tarzı olarak kabul görmeye başlanmıştır. Makineleşme ve teknoloji-yoğun üretime ayak uyduramayan süpürgecilik, makinelerle hızlı ve daha ucuz üre-

tilen sistem karşısında zayıflayarak kaybolmaya başlamıştır (Doğan, 2010: 299). Bu durum sadece ülkemizde ve tel süpürge üreticiliğinde geçerli değildir. Bütün dünyada, ticaretin gelişim göstererek sermaye birikimlerinin artması sonucu yeni bir sınıf olan işçi sınıfı doğmuş ve feodal üretim tarzı çözülmeye başlayarak, yerini kapitalist üretim tarzına bırakmaya başlamıştır. Bu durum, zanaatkarları feodal yükümlülüklerden kurtarmış gibi görünmekle beraber, aslında zanaatkarların işçileşmesine de yol açmıştır (Tezgel, 2013: 103).

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu araştırmanın amacı, Sakarya Ticaret Borsası'na kayıtlı tel süpürge üreticilerinin fikir ve tecrübelerinden yola çıkarak, küçük işletme ve imalathanelerde faaliyet gösteren süpürge üreticilerinin işgücünden kaynaklanan sorunlarını analiz etmek ve Türkiye işgücü piyasaları ekseninde çözüm önerileri getirmeye çalışmaktır. Çalışmada Sakarya Ticaret Borsası'ndan alınan veriler sayesinde evren tam olarak belirlenebilmiştir. Evren tam olarak belirlendikten sonra örnekleme seçimi, olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden biri olan, basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tanımlanan evren içerisinde yer alan her elemanın eşit ve bağımsız seçilme şansına sahip olması şeklinde tanımlanan basit tesadüfî örneklemede, her eleman eşit seçilme şansına sahiptir ve aynı zamanda birini seçilmesi diğerinin seçimini engellememelidir (Altunışık ve Diğ., 2004: 129-130). Çalışmanın evrenini

Sakarya ili, Sakarya Ticaret Borsası'na kayıtlı 70 tel süpürge ve ilgili ürünler üreticileri oluşturmaktadır. Örneklem ise Sakarya Ticaret Borsasına Kayıtlı 70 tel süpürge imalatçısı arasından rastgele seçilen 20 tanesinden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama tekniklerinden biri olan mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakat tekniği sosyal bilim araştırmalarında sıklıkla kullanılan ve tercih edilen bir yöntemdir. Mülakat tekniğinde temel amaç, bütün katılımcılardan elde edilen verileri karşılaştırmak ve farklılıkları ortaya koyarak, ortak noktaları bulmaktır. Ortak noktalar bulduktan sonra ise değerlendirmelere ve sonuçlara ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 22). Mülakata katılan tel süpürge imalatçılarında "işgücünden kaynaklanan sorunlar" ve "çözüm önerilerine" ilişkin iki temel soru sorulmuş ve cevaplandırılmaları istenmiştir. Mülakatlar esnasında kayıt cihazı kullanılmak istense de, katılımcıların hiçbirisi bunu kabul etmemiş ve kayıtlar elle yazılmak suretiyle tutulmuştur. Ayrıca, mülakata katılanlara kimlik bilgisi sorulmamış, kimliklerinin gizli kalacağı konusunda güvence verilmiştir.

Katılımcıların verdiği cevaplar incelenerek ifadelere kodlar verilmiş ve bu şekilde tel süpürge imalatçılarının düşünceleri üzerinden "içerik analizi" yapılarak, bulgu ve sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. İçerik analizi temelde, kavramları ve aralarındaki ilişkileri inceleyerek, mülakatlar neticesinde elde edilen bilgileri açıklamayı amaçlar (Krippendorff, 2004: 18). Bu yöntemde, benzerlik gösteren bilgiler,

belirlenen tema ve kavramlar doğrultusunda bir araya getirilerek açıklanmaya çalışılır. Bunu yapabilmek için ilk etapta, mülakatlardan elde edilen bilgiler kavramsal hale getirilmeli ve uygun şekilde düzenlenmelidir. Daha sonra ise elde edilmiş olan bilgileri açıklamak üzere temalar belirlenmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227).

3.1.Araştırmanın Bulguları

Yapılan analizler sonucunda Sakarya Ticaret Borsası'na kayıtlı tel süpürge imalatçılarının işgücünden kaynaklanan sorunları; yeterli sayıda eleman bulamama, sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği, devlet desteğinin olmaması şeklinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bu çalışmada yer verilmeyecek olmasına rağmen, mülakata katılan üreticilerin bir kısmının belirttiği farklı sorun alanları da bulunmaktadır. Bunlar, mesleğin geleceğinin olmaması, emek-yoğun üretim gerektiriyor olması ve teknolojik

gelişmelerin mesleğin geleceğini yok etmesidir.

3.1.1. Yeterli Sayıda Eleman Bulamama Sorun Alanı

Tel süpürge üreticilerinin "yeterli sayıda eleman bulamama" sorun alanı altında ifade ettikleri problemler sırasıyla, tecrübeli eleman bulamama, yeni ustaların yetişmemesi, çalışanları işletmelerinde tutmakta yaşadıkları sıkıntılar, çırak bulamamak şeklindedir.

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiği zaman, benzer sorunların diğer sektörler ve bölgelerde de gözlemlendiği görülmektedir. Çetinyokuş vd. (2007) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, verimlilik ile işe uygun, nitelikli personel arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Nitelikli personel açığı ise beraberinde verimsiz üretimi getirmektedir. Bir başka araştırma sonuçlarına göre ise, küçük işletmeler

Tablo 1: Sakarya Ticaret Borsası'na Kayıtlı Tel Süpürge Üreticilerinin Sorun Alanları

Sorun Alanları	N	%
Yeterli sayıda eleman bulamama	18	90
Sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği	16	80
Devlet desteğinin olmaması	16	80
Mesleğin geleceğinin olmaması	5	33
Emek-yoğun üretim gerektiriyor olması	4	22
Teknolojik gelişmelerin mesleğin geleceğini yok etmesi	4	22

insan kaynakları temini konusunda büyük firmalarla benzer yöntemleri kullanılmaktadır. Fakat nitelikli personel bulma konusunda sorunlar yaşanmaktadır (Yeşildal, Kulak ve Uyar-gil, 2011). Daha önce de bahsedildiği üzere, Çetinkaya ve Erdoğan (2009) tarafından yapılan araştırmada da, nitelikli işgücü ile teknik ve mesleki eğitim kurumları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, bu kurumların yetersiz kalması durumunda nitelikli işgücü sorunları yaşandığı ortaya konmuştur.

Bu konuda mülakata katılan üreticilerin görüşlerine yer vermek, sonuçlara ulaşmak konusunda faydalı olacaktır:

"Hem yetişmiş personel sıkıntımız var hem de yeni personel sıkıntımız var. Gerek ücretlerin düşüklüğü gerekse de çalışma şartlarının yetersizliği en büyük sebebi bana göre. Gençler artık bu işi yapmak istemiyorlar. Çok da haksız oldukları söylenemez. Sonuçta herkes daha iyi ücretlerle ve daha iyi şartlarda çalışmak ister." (M1)

"Yeni yetişen eleman hiç yok. Eski ustalar da zaten ya çalışmak istemiyorlar ya da yüksek ücretler istiyorlar. Bizler kendi yağında kavrulan insanlarız. Aldığımız belli verdiğimiz belli. Yüksek ücretli eleman çalıştırma şansımız yok. Her yönden sıkıntılı bir durum yani. Hem eleman eksikliğimiz var hem de yüksek ücret vermiyoruz." (M2)

"Teknolojiye yenik düştük. Bizim çalışanlarımız beden gücüyle çalışan insanlar. Gençler artık beden gücüyle çalışmak istemiyor. Daha teknolojik ve temiz işlerde çalışmak istiyorlar. Bu

durum beraberinde eleman sıkıntısını getiriyor. Gençlere de hak vermek lazım bu konuda. Ben olsam bu işi yapmak ister miyim? Ben bile buna evet demekte zorlanıyorum. Şartlar ve ücretler belli sonuçta..." (M3)

"Eleman eksikliği zaten yeni bir şey değil. Ben kendimi bildim bileli var bu sorun. Meslek çağın gerisinde kaldı sonuçta. Herkes yeni arayışlar içerisinde. Çıracak yetişmiyor. Kimse çıracılık yapmakta istemiyor zaten." (M4)

"Şimdi bizim temelde pazarlama ve satış sıkıntımız var. Böyle olunca para kazanamıyoruz. Para kazanamayınca da işçiye istediği ücreti vermiyoruz. Çalışma şartlarını düzeltemiyoruz. Yani sorun aslında bir zincirin halkaları gibi. Bir önceki halka zayıf olunca zinciri taşıyor. Meslek liselerine bakıyoruz bizim bölümümüz yok, çıracak desen kimse gelmiyor zaten. Neresinden tutsan elinde kalıyor..." (M5)

"İşyerlerimiz kullanıma çok uygun değil. Yani belli bir standart yok. Böyle olunca işçi bulamıyoruz. Yetiştirecek eleman da yok. Herkes daha iyi şartlar istiyor." (M6)

"Eleman bulamıyoruz. Kimse artık bu işi yapmak istemiyor. Neden diye sordüğümüzde verilen cevaplar hep aynı. Geleceği yok deniyor bu mesleğin, ücretleri yeterli bulmuyorlar, çalışma şartlarını beğenmiyorlar. Sonuçta bizler küçük imalatçılarız. Etimiz belli budumuz belli. Bir süpürge kazandığımız para 2 lira. Günde 40 süpürge yapıp satsak... İşte hesabı sen düşün. Böyle olunca işçiye para beğendiremiyoruz." (M7)

"Çalıştıracak eleman bulamıyoruz. Yeni eleman yetiştirelim diyoruz,

ona da kimse yanaşmıyor. Herkes daha iyi bir işin peşinde. Kimse işçilik yapmak, beden gücüyle çalışmak istemiyor. Zaten kazancımız az, bir de çalıştıracak eleman bulamayınca bizim işimiz de tehlikeye giriyor. Çok geçmez bu meslek ölüyor zaten bir şeyler yapılmazsa." (M9)

"Aslında bizim temel sıkıntımız eleman bulamamak veya yetiştirememek değil. Üretimin büyük kısmının beden gücüne dayanmasıdır. Teknolojinin çok gerisinde kaldı bu iş. Makineleşme, teçhizat, ekipman yok. Böyle olunca bütün işi işçilerle yapmak zorunda kalıyoruz. Zaten çalışma şartları ve ücretler çok iyi değil. Böyle olunca da yeterli personeli bulamıyoruz. Ama makineleşmeyi sağlayabilirsek, eleman eksikliği probleminizin önemli bir kısmı kendiliğinden çözülmüş olacak. Tabi bunu nasıl yaparız, başarırız bilemiyorum. Destek lazım..." (M10)

"Kimsenin işe hevesi kalmamış. Kazanç da düşük olunca, işçi bulamıyoruz. Çıracak bulamıyoruz. Tamam, ücretler çok yüksek değil ama, dışarıda da her yer 3-5 bin lira maaş veren işlerle dolu değil. Hiç çalışmayacağına az da olsa gel çalış para kazan. Yetiştirecek eleman bulamıyoruz. Ortaokulu, liseyi bitiren sanıyor ki koç, sabancı sıraya girdi onları işe almak için. Mutlaka bir düzenleme şart. Gerek çıraklık müessesesi gerekse işçi bulma konusunda. Bu gidişle kepenk indireceğiz çünkü." (M11)

"Bizim öncelikli sorunumuz işçi bulamamak. Bulduğumuz işçiler ne iş olsa yapan cinsten adamlar. Yani usta yok, işi bilen yok. Adamın işi yok

geliyor işe alıyoruz, yetiştirelim diyoruz, biraz çalışıyor hemen kaçıyor. Ya iş zor geliyor ya da ücreti beğenmiyor. Zaten artık sıkıntı o kadar arttı ki, eleman alıp yetiştirecek vaktimiz de durumumuz da yok. Bize hazır yetişmiş işçi lazım. Çıraklık okullarının durumu nedir bilmiyorum ama bu işe bir el atılması lazım artık." (M13)

"Bu iş eskiden baba mesleğiydi. Babadan oğula geçirdi. Kimse ileriye düşünmedi. Şimdi bu işi yapan baba kalmadı ki oğula geçsin. Zaten kimse oğlunun bu işi yapmasını da istemiyor. Herkes ya çocuğunu okutmak istiyor haklı olarak ya da okumayacaksa da daha yüksek kazancı olan bir zanaat veya meslek öğrenmesini istiyor. İş bilen eski ustalarımız, işçilerimiz bile yavaş yavaş mesleği bırakıp başka işlere girmeye çalışıyorlar. Gidişata göre bir süre sonra dükkânda tek başımıza oturacağız ya da biz de işimizi değiştireceğiz. Uzun lafın kisası, çalıştıracak ne vasıflı ne vasıfsız işçi bulamıyoruz artık." (M14)

"Süpürgecilik artık bir meslek olarak görülüyor. Elektrikli süpürgeler bu mesleği öldürdü. Meslek olarak görülmediği için de kimse bu alanda kendini yetiştirmek, usta olmak istemiyor. Ücretler de düşük olduğu için bırakın ustayı vasıfsız işçi bile bulamıyoruz. Bulduklarımız da 2-3 ay sonra işten ayrılıyor. İşgücü konusunda çok büyük sıkıntılar yaşıyoruz. Kimse çocuğunu çırak olarak vermiyor artık. Okullarda süpürgeciliğe yönelik bir eğitim de yok. İnsanlar bilmiyor artık bu mesleği. Herkes masa başı iş istiyor. Kimse beden gücü ile çalışmak istemiyor." (M15)

"Asıl sorun biziz. Yani imalatçılar. Bir türlü birlik olamadık. Zaten unutulmaya yüz tutan bu mesleği böyle bölük pörçük haldeyken canlandıramayız. Ama birlik olsak, mesleğimizi tanıtacak sorunlar yavaş yavaş çözümlür. İnsanlar tekrar bu mesleği öğrenmek ister, çocuklarını çırak vermek isterler. İşçi sorunumuzu ancak böyle çözebiliriz. Önce biz birlik olacağız ki, insanlar bizimle çalışmak istesinler, bu mesleği öğrenmek istesinler." (M16)

"Teknolojiye yetişmek mümkün değil. Eskiden her evde bir süpürge olurdu. Kendi kendine reklamımız yapıldı. İnsanlar bilirdi. Şimdi gençler arasında hiç bilen yok neredeyse. Bilinirlik olmayınca insanlar bu işi meslek olarak görmüyor. Çalışmak istemiyorlar. Gözden irak olan gönülden de irak olur demiş atalarımız. Eskiden insanlar çocuklarını çırak verirlerdi yanımıza. Şimdi çırak bulmak imkânsızlaştı. Ustayı geçtik, vasıfsız işçi bile bulamıyoruz artık. Millete gel çalış diyoruz, burun kıvrıyorlar. Çalışmak isteyenler de kısa bir süre sonra başka bir iş bulmaya çalışıyorlar." (M17)

"İşçi sıkıntısı çok büyük. Usta kalmadı zaten artık. Olanlar da yıllarını bu işe vermiş az sayıda kişi. Ücretler düşük ama biz ne kazanıyoruz ki ne verelim işçiye. İnsanlar ücreti beğenmiyorlar. Çalışma şartları da çok kolay değil. İnşaat işçisi gibi sürekli beden kuvveti ile çalışılıyor. İnsanlar bunu göze alamıyorlar. Göze alıp çalışanlar da hemen kaçıyor artık." (M18)

"Çoğu insan bilmez ama, süpürgecilik bir el sanatıdır. Herkes sıradan,

ücreti düşük bir iş olarak görüyor. Böyle olunca da kimse çalışmak istemiyor. Aslında insanlara anlatsak, tanıtacak bu sorunu biraz çözebiliriz. Tabi destek de lazım." (M19)

"Çalıştıracak eleman bulunmuyor artık. Kimse çalışma şartlarını beğenmiyor. Herkes yüksek ücret istiyor. İmalathanelerin de fiziki şartları ortada. Hijyen pek yok. Elemeği göz nuru bir iş bu. Yani çok yorucu olabiliyor. Bu şartlarda kimse çalışmak istemiyor. Ancak eski ustalarla ya da uzun yıllardır bu işi yapanlarla idare etmeye çalışıyoruz. Bazen insanlar başka bir işte çalışırken ek iş olarak bu işi yapmak istiyorlar, ama onlar da fazla dayanamıyor." (M20)

Tel süpürge üreticileri ile yapılan mülakatlarda öncelikli sorun alanlarından biri olarak, yeterli sayıda eleman bulamama ön plana çıkmaktadır. Mülakata katılan üreticilerinin hemen hemen hepsi, bu noktaya parmak basmış ve sorunlarını belirtmişlerdir. Yeterli makineleşmenin olmadığı ve modernleşmenin sağlanamadığı tel süpürge üreticiliği emek-yoğun bir üretim şekli olarak görülmekte ve bu yüzden eleman sıkıntısı çekilmektedir. Emek-yoğun üretim modeli incelendiğinde, birim üretim başına daha çok işçi çalıştırmak gerekliliği ortaya çıkmakta ve bu durum hem maliyetleri hem de işgücü ihtiyacını arttırmaktadır (Yılmaz, 1993: 22). Diğer bir bakış açısı ile ele aldığımızda, emek-yoğun üretim modelinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin üretimlerinin büyük çoğunluğunu oluşturduğunu, gelişmiş ülkelerin ise teknoloji-yoğun üretim tekniklerini

kullandıklarını görmekteyiz (Ülgen, 2005: 43). Tel süpürge üretiminde, emek-yoğun üretim tekniklerinden teknoloji-yoğun üretim tekniklerine doğru yaşanacak bir değişimin, çalışan ihtiyacı noktasındaki sorunları büyük oranda çözüme kavuşturacağı söylenebilir.

3.1.2. Sosyal Güvenlik Primlerinin Yüksekliği Sorun Alanı

Tel süpürge üreticilerinin "sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği" sorun alanı altında ifade ettikleri problemler, prim miktarlarının yüksekliği, vergilerin yüksekliği ve kaçak çalıştırma şeklindedir.

TC Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından Türkiye'de işgücü piyasası sorunları ve çözüm önerileri araştırma raporunda da (2011: 11-14) yüksek işgücü maliyetleri ve katı işgücü düzenlemeleri hususunda benzer sorunlara atıfta bulunulmuştur. Bahsi geçen raporda, yüksek işgücü maliyetlerinin istihdam yaratma konusundaki en önemli engel olduğundan ve bu engelin imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeleri rekabette geri plana düşürdüğünden bahsedilmektedir. Ayrıca, katı işgücü düzenlemeleri ve kıdem tazminatlarının yüksek olmasının, yüksek işgücü maliyetleri ile birleşince, kayıt dışı istihdama yol açtığı da altı çizilen bir diğer noktadır. Rapor da bahsedilen bu durum, çalışanlar açısından iş güvencesizliğini, sosyal sigortalar kapsamında bir güvencesizliği ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmak gibi olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir.

Bu konuda sonuçlara ulaşabilmek adına incelenen katılımcı görüşlerini bazıları şu şekildedir:

"İşçi bulma konusunda bu kadar sıkıntı çekerken ödediğimiz prim ve vergiler de belimizi iyice büküyor. Bu konuda sosyal güvenlik kurumundan destek beklemekteyiz. Teşvik edici uygulamalar hem bizim için hem de işçiler için çok iyi olur. Mesela primlerin bir kısmı kurum tarafından üstlenilse ya da devlet tarafından üstlenilse, belki de işçi bulma sorunumuz bir nebze azalır." (M1)

"Sosyal güvenlik primleri çok yüksek durumda. Bir de vergiler eklenince iyice belimiz bükülüyor. Bir yandan işçi sıkıntısı çekiyoruz bir yandan da işçi bulduğumuzda kara kara düşünüyoruz, primleri nasıl ödeyeceğim diye. Her türlü belimiz bükülmüş durumda. Birçok üretici kaçak işçi çalıştırıyor. Mecburen çalıştırıyorlar. Ama diğer yandan da bize zararı oluyor bu durumun. Adam vergi vermiyor, prim ödemiyor. Biz nasıl dayanalım bu durum karşısında. Ayakta durmakta zorluk çekiyoruz günden güne." (M2)

"Millet kaçak işçi çalıştırıyor. Biz vergimizi veriyoruz, işçi primlerini yatırıyoruz. Kısacası zarar ediyoruz. SGK primler konusunda bize destek olmalı, teşvikler vermeli. Çünkü biz başa çıkamıyoruz artık. Zaten kazandığımız üç kuruş para." (M6)

"İşgücü sıkıntımız çok büyük gerçektir. Zaten işçi sıkıntımız var, bir de vergi ve primler eklenince baş edemez oluyoruz. Ben kendi BAĞ-KUR primimi yatıramıyorum zaman zaman ama işçilerin primlerini borç harç bir şekilde yatırıyorum. Çünkü cezası

çok büyük. Eğer devlet bu konuda bize destek olmazsa nereye kadar dayanabiliriz bilmiyorum." (M11)

"Mevcut sistem bizi kaçak işçi çalıştırmaya itiyor. Zaten kazanamıyorum, bir de işçi primlerini nasıl ödeyeyim? Prim borcunu ödemek için eşten dosttan borç alıyoruz. Primi ödemesek bu sefer hem işçi ile hem devletle karşı karşıya geliyoruz. Cezaları ödeyecek durumumuz zaten yok." (M15)

3.1.3. Devlet Desteği Olmaması

Sorun Alanı

Tel süpürge üreticilerinin "devlet desteği olmaması" sorun alanı altında ifade ettikleri problemler, işçi çalıştırma konusunda devlet teşviklerinin olmaması, devletin çırak ve usta yetiştiren eğitim kurumlarına yeterli ilgiyi göstermemesi şeklindedir.

Bu sorun alanı hakkında sonuçlara ulaşabilmek için katılımcıların verdiği cevapları incelemek faydalı olacaktır. Bazı katılımcıların cevapları şu şekildedir:

"Mesela birçok kurum işçi çalıştırma teşvikleri veriyor. Gerek maaşını ödüyor gerekse primlerini karşılıyor. Bizde neden böyle bir uygulama yok? Eğer böyle bir uygulama olsa hem insanlar çalışmak ister hem de biz rahat etmiş oluruz." (M5)

"İşçi ve çırak sorunlarımız zaten bilinen bir gerçek. Ama bu konuda devletin hiçbir şey yapmaması iyice tuzu biberi oluyor. Mesela çırak okulları ile görüşülse ve çırak okulları bizim mesleğe yönelik çırak yetiştirse, bir nebze olsa sorunumuz çözülür. Bir sürü meslek lisesi var ama kaç tanesinde Süpürgecilik bölümü var? Ben

söyleyeyim, hiç birinde yok. Çok mu zor yani liselere bu bölümü açmak?" (M7)

"Vergiler, işçi primleri bizi çok zorluyor. Devlet düşük faizli kredi verse hem bu borçları ödemek hem de makine, teçhizat almak için elimizi çok güçlendirir. Beden gücü ile çalışma şartları biraz hafıflemiş olur ve insanlar tekrar bu mesleği yapmak isterler. Mesela, bizim meslek bir el sanatı. El sanatlarına yönelik vergi ve işçi primleri kaldırılabilir. Kaldırılmasa bile devlet teşvik verebilir" (M8)

"Maalesef unutulmuş ve kendi haline bırakılmış durumdayız. Kimse bizi umursamıyor. Ama iş vergi vermeye gelince kurtuluşumuz yok. En azından işçi primleri konusunda devlet tarafından bir yasa çıkarılsa ve indirimler getirilse biraz nefes alacağız." (M11)

"Birçok üreticinin vergi ve prim borcu var. Çoğu kişi kendi BAĞ-KUR primini uzun zamandır yatıramıyor. Bu konuda destek bekliyoruz devletimizden. Bir vergi ve prim affı olmalı. Daha sonra da devlet desteği ile mesleğimiz çağa uygun bir hale getirilmeli" (M12)

"İşçi bulamıyoruz, bulduğumuz işçinin de primlerini ödeyemiyoruz. Birçok üretici ya kaçak işçi çalıştırıyor ya da düzenli prim yatıramıyor. Bu konuda bir af çıksa ve geçmişe dönük borçlar silinse, yapılandırılrsa bize nefes alma alanı sağlanacak. Bu şartlar altında bu mesleği sürdürmek imkânsızlaşıyor." (M16)

Mülakatlar incelendiğinde, tel süpürge üreticilerinin en önemli sorunlarından biri olan devlet desteklerinin yeterli olmaması konusunun altında

yatan başlıca sebebin, aslında maliyet unsuru olduğu görülmektedir. Mülakatların diğer bölümlerinde kar marjlarının düşüklüğünden, aksine maliyetlerinin ise yüksekliğinden bahseden üreticiler, özellikle işgücü maliyetleri ve ekipman-teknoloji ihtiyaçları konusunda devlet kurumlarından destek alamamaktan şikayetçidirler. Bu konuda üreticilerin bilgi yetersizliği kadar, devlet kurumlarının da yerel düzeyde yeterli bilgilendirmeleri yapmaması gösterilebilir.

3.2.Tel Süpürge Üreticilerinin Bakış Açısıyla İşgücü Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri

Çalışmaya katılan üreticilerin belirlenen sorun alanlarına yönelik getirdiği çözüm önerileri, araştırmanın sonuçları için önem taşımaktadır. Bu çerçevede, "yeterli sayıda eleman bulamama" sorun alanı altında belirlenen problemler için katılımcılardan bazılarının çözüm önerileri şu şekildedir:

"Her şeyden önce mesleği tanıtmak ve özendirmek lazım. Mesela bir festival düzenlenebilir. İnsanların böyle bir meslek olduğunu hatırlamaya ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Devlet eliyle örgütlenecek reklam ve tanıtım kampanyaları da etkili olacaktır. Çırak okulları ve meslek liselerinde Süpürgecilik bölümünün açılması, İŞKUR tarafından bizlere işçi yönlendirilmesi de sorunlarımızı çözmek adına önemli olacaktır." (M2)

"Bu işin eğitiminin verilmesi lazım. Mesela çırak okulları ile anlaşmalar yapılabilir. Okullarda mesleğin tanıtımına yönelik dersler olabilir.

Gerekirse eski ustalar çırak okullarında, meslek okullarında ders vermeli." (M4)

"Çalışma şartlarının düzeltilmesi işgücü sorunumuzu çözmek adına önemli olacaktır. Devlet desteği ve kredisiyle çalışma şartları düzeltilir ve daha rahat bir hale getirilirse insanlar bu mesleği yapmak isteyecektir." (M7)

"Makine ihtiyacımız var. Üretimi nasıl modern hale getirebiliriz, bunu tartışmamız lazım. Makineleşmeyi sağlarsak, hem işçi ihtiyacımız azalacaktır hem de çalışma şartları daha iyi olacağı için, işçi bulma konusundaki sıkıntılarımız da azalacaktır. Hem daha iyi şartlar oluşturulursa insanlar çocuklarını çırak vermekten çekinmezler." (M8)

"Mesleğin tanıtımı yapılmalı. Çalışma şartları iyileştirilmeli. Tabi biz bunu tek başımıza yapamayız. Devlet kurumlarının desteği lazım. Düşük faizli krediler, hibe makineler ya da benzeri şeyler olabilir. Mesela İŞKUR'un meslek edindirme kursları var. Süpürgecilik için de bir kurs açılabilir." (M11)

"Çıraklık müessesesi tekrar işler hale getirilmeli. Bize vasıfsız işçi değil usta lazım. Çünkü meslek unutuluyor. Eğer çıraklık tekrar eskisi gibi olursa, zaten çalışan sorunumuz kendiliğinden çözülecektir. Bu konuda okullara büyük iş düşüyor. Biz verebileceğimiz desteğe hazırız. Yeter ki, bize destek olunsun bu konuda." (M12)

"Mesleğin tanıtımı önemli bana göre. İnsanların çalışması için bilmesi lazım. Bir zanaat olarak yeterli tanıtımı yapılırsa mesleğin, insanlar çalışmak isteyecektir. Ama hiç kimse bilmediği bir işi yapmak istemez." (M17)

Hem Geleneksel Türk El Sanatlarından biri olması hem de birçok ailenin geçim kaynağı olması sebebiyle tel süpürge üreticiliği, yerel işgücü piyasaları açısından önem taşımaktadır. Makineleşme ve modernleşmenin sağlanarak, mesleğin canlandırılması üreticilerin işgücü ihtiyaçlarının (Yılmaz, 2005: 55) azaltılarak, sorunlarının önemli bir bölümü için çözüm olabilecek seviyededir. Makineleşme ve modernleşme ile hem işyerlerinin yeniden yapılandırılması hem de bu doğrultuda işgücü ve üretimin yeniden dizayn edilmesi, mesleğe olan ilgiyi arttırabileceği gibi, başta maliyet unsurlarından kaynaklı sorunlar olmak üzere, diğer sorunların da çözümünde rol oynayabilecektir.

Katılımcıların "sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği" sorun alanı altında ortaya çıkan problemlere getirdiği çözüm önerilerinin bir kısmı şu şekildedir:

"Geçmiş prim borçlarına ve vergi borçlarına af gelmelidir mutlaka. Çünkü ödeyecek gücümüz yok açığı. İşçilerin sosyal güvenlik primlerine indirim getirilmeli ya da bir kısmı kurum tarafından karşılanmalı." (M4)

"SGK primlerinde indirimle gidilmeli. Geçmiş borçlara af getirilirse, üreticinin eli güçlendirilmiş olur. Bir yandan düşük kar diğer yandan vergi ve primler mesleği bitirme noktasına getirdi çünkü. Bankalar birçok meslek grubuna düşük faizli kredi veriyor. Süpürge üreticilerine de makine, teçhizat için kredi vermeli." (M9)

"Kaçak işçi çalıştırmanın önüne geçmek lazım. Bunun en iyi yolu da,

işçi primleri ve vergileri azaltmak olur. Ya da teşvik verilmeli bizlere. Çalıştırdığımız her işçinin priminin ve maaşının bir kısmı sigorta kurumu tarafından karşılanmalı." (M14)

"Mutlaka SGK bize destek olmalı. İşçi sıkıntısı çektiğimiz şu günlerde, bulduğumuz işçilerin prim yükü bizi içinden çıkılmaz bir duruma sokuyor. Mesela, işe yeni giren işçilerin primleri belli bir süre ile kurum tarafından karşılanabilir ve geçmişe dönük prim borçlarımız affa uğrayabilir." (M15)

"Sorun da belli çözüm de belli. Sigorta primleri çok yüksek. Mutlaka bir düzenleme şart. Kendi BAĞ-KUR primin ödeyemeyen imalatçıdan, işçinin sigorta primini ödemesini bekleyemezsiniz. SGK ve diğer kuruluşlar bu konularda teşvikler vermeli, geçmişe dönük borçları silmelidir." (M16)

"Her gelen işçi önce sigorta soruyor. Adam haklı. Sonuçta çocuk çocunun geleceği söz konusu. Yeni işçi problemimizin temelinde bu yatıyor. Biz bu sorunu çözersek, işçi sorununu da çözmüş oluruz. Ama burada devlete görev düşüyor. İşçi primlerinin yatırılmasında bize destek olmalı. Gerek primlerde indirimlerle gerekse de primlerin bir kısmını üstlenerek." (M19)

İncelenen mülakatlarda sigorta primlerinin yüksekliğinin üreticiler ve işçiler için farklı yansımaları olduğu görülmektedir. İşçiler açısından haklı bir şekilde güvence anlamına gelen sigortalılık olgusu, işverenler açısından maliyet olarak algılanmaktadır. Bu açıdan dikkat çeken nokta ise, işverenlerin bu maliyetleri kabullenmesi, ancak yüksekliği dolayısı ile

bu maliyetleri kabullenememesidir. Devlet kurumlarından yeterli desteği alamadığını düşünen üreticiler, alternatif çözümler aramakta ve kaçak işçi çalıştırma bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, hem işçilerin güvencesiz çalışmasına yol açmakta hem tespit edilmesi durumunda işverenlerin daha büyük maliyetlerle karşılaşmasına sebep olmaktadır. Hem de kayıt dışı istihdamı teşvik etmektedir.

Araştırmaya katılan üreticilerin "devlet desteğinin olmaması" sorun alanından kaynaklanan problemlere getirdiği çözüm önerilerinin bir kısmı aşağıdaki gibidir:

"Bugüne kadar hiçbir konuda hiç kimseden bir yardım almadık. Unutulmuş bir mesleğin unutulmuş sahipleriyiz. Her şey para pul değildir. Devlet bizim tanıtımımızı yapsa, eğitimlerle bize destek olsa en azından unutulmadığımızı biliriz. Mesela, Sakarya Büyükşehir Belediyesi birçok alanda kurs düzenliyor. Bir kurs da süpürgecilik için açabilir. Hem mesleğin bilinirliği artar hem de bu işi yapmak isteyen insan sayısı artar." (M3)

"Bugüne kadar sadece Sakarya Ticaret Borsası bize destek oldu. O destek de ithal hammadde konusunda. Bunun dışında hiçbir destek yok. Devlet gerek okullarda gerekse özel kurslarda mesleği özendirilmeli, tanıtımını yapmalı ki, işçi sıkıntımız azalsın. Ayrıca, maddi destek de önemli. Makineleşebilmek için düşük faizli krediler verilmeli mutlaka." (M8)

"Maddi destek çok önemli. İmalatçılar can çekiyorlar. Düşük faizli krediler ya da devlet kurumları tarafından yapılacak hibeler imalatçıya

nefes aldıracaktır. Ayrıca, devlet eliyle mesleğe yönelik eğitim ve kurslar düzenlenmesi, usta ve işçi sorununun çözümüne ciddi katkılar sağlayacaktır." (M9)

"Birçok şehirde çeşitli festivaller düzenleniyor. Süpürge festivali düzenlenebilir. Böylece süpürgecilik tanıtılmış olur. Açılacak kurs ve eğitimler mutlaka devlet destekli olmalı. İŞKUR ile görüşülüp eleman istenebilir. Bir şekilde devlet kurumlarının ilgisini mesleğe çekmek lazım." (M11)

"Her şeyden önce çok dağınık bir durumdayız. Sadece süpürgecilere yönelik bir iş merkezi inşa edilmeli. Aynı organize sanayi bölgeleri gibi. Devlet böyle bir iş merkezini yapmalı ve cazip hale getirmeli. Hem böylece çalışma şartları da düzelmiş olur. Ayrıca, kaçak işçi çalıştırmanın da önüne geçilir." (M18)

"İletişimsizlik sorunumuz var. Devlet ile imalatçı arasında bir köprü şart. Biz dertlerimizi anlatamıyoruz, devlet bizim dertlerimizi anlamıyor. Devlet kurumlarından bir tanesinde süpürgeciliğe yönelik bir bölüm oluşturulabilir. Ayrıca, imalatçıya mutlaka eğitimler verilmeli. Cehalet en büyük sorun. Devlet eliyle imalatçı ve çalışan eğitilmeli." (M20)

SONUÇ

Küçük işletmelerin ve imalatçıların işgücüne yönelik sorunları içerisinde nitelikli işgücü açığı ön plana çıkmaktadır. Bu durum, Sakarya Ticaret Borsası'na kayıtlı tel süpürge üreticileri için de geçerlidir. Yaşanan işgücü sorunlarının bu çalışma özelinde üç noktada toplandığı görülmektedir.

Yeterli sayıda eleman bulamama, sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği ve devlet desteklerinin olmaması şeklinde belirlenen bu sorunlar, temelde aynı noktalara dayanmaktadır.

Yeterli sayıda eleman bulamama sorunu ele alındığında, iki farklı açıdan incelemek doğru bir yaklaşım olabilir. Katılımcıların da belirttiği üzere, usta olarak yetiştirmek için çırak bulnamaması ve işçi bulma sorunları, üreticilerin temel problemlerini oluşturmaktadır. Tel süpürge üreticiliğinin Geleneksel Türk El Sanatları içerisinde yer alması ve bununla birlikte, geçimini bu yoldan sağlayan insanların varlığı, bir zanaat ve el sanatı olarak tel süpürge üreticiliğinin korunmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu konuda yapılabileceklerin başında, çırak okulları ile koordinasyon sağlayarak, tel süpürge üretimi konusunda geleceğin ustalarının yetiştirilmesi adına adımlar atmak gelebilir. Bir başka uygulama ise, İŞKUR ile yapılacak koordineli çalışmalar sonucunda, tel süpürge üretimine yönelik olarak meslek edindirme kurslarının açılmasını gündeme getirmek olabilir. Bu sayede, nitelikli işgücü eksikliğinin sektörel bazda giderilebilmesi için adımlar atılmış olabilir. Diğer yandan, işçi bulmaya yönelik sorunların çözümü için de yine İŞKUR ile irtibat kurulması ve çalışmak isteyen kişilerin imalatçılara yönlendirilmesi sağlanabilir. Çeşitli kurumlar vasıtası ile yapılacak bilgilendirme ve tanıtım toplantıları da, çalışmak isteyenlerin imalatçılara yönlendirilmesi konusunda faydalı olabilir.

Sosyal güvenlik primlerinin yük-

sekliği ise başlı başına başka bir çalışmanın ve alanın konusu olmakla birlikte, göz ardı edilemeyecek seviyededir. Katılımcıların yaşadığı maddi sorunların biri olarak karşımıza çıkan sosyal güvenlik primlerinin yüksekliğinin çeşitli yansımaları olmaktadır. Primleri yatıramama endişesi yüzünden, ihtiyaç duyulmasına rağmen nitelikli/niteliksiz işçi istihdam edilememesi, imalatçıların en önemli sorunlarından biridir. Bir diğer problem de kaçak işçi çalıştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışı istihdamı teşvik etmesi de, sosyal güvenlik primlerinin yüksekliğinin bir sonucudur. Bu konuda yapılacak bir alan araştırması ve sonuçların ilgili bakanlıkla ve Sosyal Güvenlik Kurumu ile paylaşılması, taraflar arasında bir sosyal diyalog ortamının geliştirilmesi, sorunun çözümü konusunda faydalı olabilir.

Devlet desteğinin olmaması şeklinde karşımıza çıkan bir diğer sorun alanı ise farklı boyutlardadır. İlk olarak makine, teçhizat, donanım ve sermaye desteği konularında bir destek eksikliğinden bahsedilirken, diğer yandan, mesleğin ve tel süpürge tanıtımı ve reklamı konusunda bir destek eksikliği ortaya çıkmaktadır. İmalatçıların en önemli sorunlarından biri olan yetersiz makineleşme ve üretimin hala büyük oranda emek- yoğun yapılması, imalatçılar için hem kazanç anlamında hem de işgücü temini konusunda büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu konuda devlet kurumları tarafından yapılacak hibe ve düşük faizli, geri ödeme kolaylığı olan kredi ve finansal desteklerin ya da makine, teçhizat,

donanım desteklerinin bu sorunun çözümünde önemli bir rol oynayacağı söylenebilir. Bu sayede, çalışma şartları ve iş yeri şartları da iyileştirilebileceği için, işgücü temini daha kolay hale gelecektir. Bu konuyla bağlantılı bir başka sorun da, tel süpürge imalatının ve tel süpürgeci'nin yeterli tanıtımının yapılmaması veya yapılamamasıdır. Bu konuda düzenlenecek eğitim ve bilgilendirme toplantıları, seminerler ve belki de tel süpürgeye yönelik yerel bir festival, sorunun çözümü için etkili olabilir.

Tel süpürge imalatçıları'nın beklentileri daha çok kamu kurum ve kuruluşları nezdinde ilgi görmek ve sorunları ile ilgilenilmesini sağlamak yönündedir. Gerekli ilgi ve alakayı gördükleri zaman, sorunlarının çözüleceğini düşünmektedirler. Sakarya gibi tel süpürge imalatının ve üretiminin yoğun olduğu bir bölgede, başta belediyeler, İŞKUR, Sosyal Güvenlik Kurumu gibi kamu kuruluşlarında oluşturulacak birimler ile tel süpürge imalatçıları'nın sorunlarına eğilmek ve onlarla iletişim kurmak, birçok sorunun çözümünde faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgemici, T. (2001) "KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler", KOSGEB Yayınları, Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2004) "Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, SPSS Uygulamalı", Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- Araştırma Raporu (2011) "Türkiye'de İşgücü Piyasası Sorunları ve Çözüm Önerileri", TC Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ekonomik ve Sektörel Analiz Dairesi, Ankara, Mayıs 2011.
- Çetinkaya, E. ve Erdoğan, E. (2009) "KOBİ'lerde Mesleki ve Teknik Eğitim Gerekisini: Sakarya İli Örneği", 7. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Yalova.
- Çetinyokuş, T., Yıldız, O., Dağdeviren, M. ve Gökçen, H. (2007) "KOBİ'lerde Personel Seçimine Yönelik Bir Uzman Sistem Yaklaşımı", 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul.
- Doğan, E. T. (2010) "Kitap İncelemesi: Richard Sennett, Zanaatkar", Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, Sayı 65, Cilt 2, Ankara.
- Erdoğdu, S. (2013) "Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2: Türkiye'de İşgücü", Türk-İş Yayınları, Ankara.
- Ersöz, H. Y., Delican ve M., Şahin, L. (2014) "2014 Ocak Ayı İşsizlik Raporu", İFESAM: Ekonomik ve sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul.
- Gök, M. (2004) "İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler", Roma Yayınları, Ankara.
- KOSGEB (2012) "Enhancing The Competitiveness of SME in Turkey", Country Report, Ankara.
- Krippendorff, K. (2004) "Content Analysis: An Introduction To Its Methodology", Sage Publication, USA-New York.
- Lordoğlu, K. (2006) "Türkiye İşgücü Piyasaları (Durum Raporu)", İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odası Yayını, Yayın No 56, İstanbul.
- Özdemir, S., Ersöz, H. Y. ve Sarıoğlu, İ., (2006) "İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi", İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2006-45, İstanbul.
- Sapancalı, F. (2008) "Türkiye'de İşgücü Piyasası, Sorunlar ve Politikalar", TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt 21, Sayı 2-3.
- Tezgel, O. (2013) "Manifaktürin Ortaya Çıkışı ve Fabrika Üretimine Geçişte Manifaktürin Rolü: Emek Süreci Bağlamında Bir Değerlendirme", Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, Ocak Sayısı. TÜİK, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html, 28.02.15.
- TÜİK (2013) "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları", TÜİK Yayınları, Ankara.
- TÜİK Haber Bülteni (2014a) "İstatistiklerle Yaşlılar, 2013", Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı 16057, Ankara.
- TÜİK Haber Bülteni (2014b) "İl Düzeyinde Temel İşgücü Göstergeleri, 2013", Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı 16016, Ankara.
- Ülgen, G. (2005) "Yabancı Sermeyenin İstihdam Üzerine Etkileri", Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XX, Sayı 11, İstanbul.
- Yeşildal, E., Kulak, Fu. ve Uyargıl, C. (2011) "KOBİ'lerde İşgücü Verimliliği Açısından İnsan Kaynakları Yönetiminin Yeri ve KOBİ Yöneticilerinin Konuya Yaklaşımı", 7. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008) "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", Seçkin Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara.
- Yıldırım, S. ve Yenihan, B. (2014) "İşverenlerin Gözüyle KOBİ'lerin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Gebze Bölgesindeki KOBİ'lerde Bir Uygulama", Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, Isparta.
- Yılmaz, A. (2005) "Türkiye'de İşsiz Nüfus", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, Elazığ.
- Yılmaz, Ş. (1993), "Teknoloji Seçimi ve İstihdam", Ekonomik Yaklaşım, Cilt 4, Sayı 10.
- Zaim, S. (1992) "Çalışma Ekonomisi", 9. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.